

Menjava polov

Matic Majcen

Ne bi preveč ugovarjal, če bi me oklicali za neukega in nevednega, a šele pred kratkim sem med učenjem iz navtičnega priročnika izvedel, da če se na morju na poti do nekega cilja na zemljevidu orientiramo po kompasu, nas to ne pripelje nujno do tja, kamor želimo priti. Obstaja namreč razlika med pravim severom, tistim na zemljevidu, in magnetnim severom, kot ga pokaže kompas. Problem je v tem, da se razlika med njima zaradi sprememb v zemeljskem magnetnem polju vsako leto za nekaj stopinj spremeni, zato je potrebno tudi konkretne izračune raznih kurzov in azi-mutov nenehno prilagajati glede na te nihajoče naravne silnice. No, sebi v zagovor moram povedati tudi, da sem že od prej vendarle vedel, da se lahko magnetno polje našega planeta na vsake toliko povsem obrne in da se na ta način zemeljska pola zamenjata, kar naj bi se zgodilo vsakih 200 do 300 tisoč let. Institucije, kakršna je NASA, so tako že večkrat opozorile, da je od zadnje menjave polov minilo že 780 tisoč let, kar sugerira, da nas ta sprememba lahko čaka še v času naših življenj, kar bi imelo ogromne negativne posledice na življenje nasploh. Skratka, še vedno velja modrost iz tistega slovenskega napeva: „Ko pogledam v vesolje, se zdi mi, da pri miru stojim. Če pa pogledaš malo bolje, se kar širi in rotira, oscilira in vibrira, čisto nič pri miru ni.“

Kot marsikateri naravni pojav je tudi tega mogoče videti kot parabolično analogijo vsega, kar se z nekoliko večjo frekvenco odvija v človeških družbah. Tudi tukaj smo bili v zadnjem desetletju deležni takšnih vseobsegajočih sprememb, kakršne bi si še nekaj let

prej težko zamislili. Z epidemijo, spremljajočimi ukrepi in z vzporednimi političnimi intervencijami so se močno zatresle ustaljene ideološke konstelacije. Politični tok, ki se v svojem izročilu napaja v najbolj pacifističnih zgodovinskih virih, je postal goreč zagovornik nakupov orožja, in to v času, ko dobršen del običajnih ljudi z negotovostjo gleda v prihodnost. Stranka, ki je še pred nekaj leti veliko časa posvečala nekakšni površinski zmesi sanjave utopije in hipsterskega kitenja z retro ikonografijo, je danes ena redkih, ki stisnjena v kot brez pomisleka brani ideje delavskih pravic, varovanja okolja ter enakopravnosti različnih manjšin. In nenazadnje smo kulturniki in intelektualci postali eden najbolj odmevajočih glasov, ki poziva k upoštevanju zakonodaje in ustave ter k spoštovanju vladavine prava. Kar je nekdanje bilo zmerno, se zdaj seli na ekstrem, kar je nekdanje bilo na robu, postaja *mainstream*, in kar je še pred kratkim bil izraz očitne konservativnosti, je zdaj dejanje zmernega poziva k normalnosti. Tudi na ideoloških polih se stvari intenzivno premikajo in nihče zares ne ve, kako daleč bodo stvari (u)šle.

Pred kratkim mi je v poplavi militantnih objav na Facebooku v oči padla objava, ki jo je delil eden izmed intelektualcev v mojem domačem mestu, ki se sicer v razočarajoče velikem številu nagibajo na stran zagovornikov teorij zarot. Objava je s čustvenimi besedami v branje predlagala knjigo *Ideološki konstrukti o cepljenju* slovenske avtorice dr. Mateje Černič. „Vse [knjige o cepljenju] so bile precej suhoparne,“ pravi pisec objave, „tole je pa poezija za branje“, „nič ovinkarjenja, nič celofana.“ „Knjiga leta 2021,“ zaključí objava, komentarji pod njo pa napisano potrdijo s pridevniki kot „vrhunska“, „neverjetna“, „edino pošteno gradivo v slovenskem jeziku“ in „obvezno čtivo vsake družine“. V tej številki *Dialogov* smo v rubriki *Kulturna diagnoza* v precep vzeli prav to knjigo. Kot nekomu, ki se dnevno ukvarja s knjižnim gradivom in pisanim diskurzom, mi je bilo že po nekaj straneh branja povsem nerazumljivo, kako lahko nekdo takšno pisanje razglasi za „vrhunsko“ branje, kaj šele „knjigo leta“. Omenjena monografija je že od naslovnice dalje skrajno kompromitirana ter praktično do popolnosti ustreza značilnostim podajanja argumentov, značilnih za proticepilska gibanja, ki že sama po sebi utelešajo problematičen način komunikacije v današnji digitalni sferi. Knjiga je namreč polna argumentativnih lukenj, dvomljivih navajanj podatkov, miselnih bližnjic, ciljanj na čustva namesto na razum, nenazadnje tudi namenskih zavajanj in prikrievanj. Gre za delo, ki svoje bralce interpelira v neki specifičen tip razmišljanja: da ni pomembno to, ali je argument pretehtan z več smeri, tako s tiste afirmativne kot tiste kritične, skeptične, temveč je že vnaprej pravilen samo zato, ker podpira *moja* prepričanja, *mojo* stran, *moje* gibanje, *moj* ego.

Vprašanje cepljenja ponuja zelo zgovorno demonstracijo tega, kako govorice, polresnice ali celo laži porodijo konkretne družbene učinke, ko ljudi privedejo v položaj, da odločitve namesto z razumom sprejemajo iz strahu, dvoma, pogosto tudi iz prezira in sovraštva. Ne glede na to, kakšne pomisleke imamo glede aktualnega vodenja epidemije – in tukaj se lahko vsi strinjamo, da se gibljemo po zelo kontroverznem polju etične in ustavne sive cone –, pa je obenem tudi neizpodbitno dejstvo, da so bila cepiva v 20. stoletju eden najpomembnejših ukrepov pri izkoreninjenju nekaterih bolezni, ki bi sicer imele daljnosežne posledice za javno zdravje in posledično za delovanje državnih zdravstvenih sistemov. Zanikanje tega sodi v sfero drugih odmevnih spreobračanj ustaljenih dejstev, ki smo

jim priča na domačem in svetovnem prizorišču, pa naj gre za vprašanje holokavsta, oblike Zemlje ali pa evolucijske teorije.

Hočem reči – takšni posegi civilne družbe, čeprav se včasih zdijo obupani, a vendarle na neki način povsem razumljivi, predlagajo globok poseg v ustroj naše družbe, ko revizionistično spreminjajo temelje, na katerih je zgrajena sodobna civilizacija. Zgodovina pozna nemalo lekcij o tem, kako se obdobja blaginje in napredka končajo in postopoma zavlada obdobje nazadovanja. Iz distančnega pogleda ti prehodi nimajo nikakršnega smisla, a so se vseeno zgodili, največkrat zaradi prevlade tistih bolj neumnih človeških lastnosti – miselnih zablod, pohlepa, hlastanja za močjo, nasilja. Pravzaprav eno najbolj posrečenih metafor tega dejstva najdemo v sodobnem slovenskem filmu, in sicer v presenetljivo artističnem celovečercu Marka Naberšnika *Gozdovi so še vedno zeleni*. V zaključni sekvenci te zgodbe o travmah I. svetovne vojne nam režiser pokaže majhno hišno lino, ki prikaže delček zunanjega sveta, obdanega z zelenjem in gorsko idilo. A kamera se nato počasi povleče v interier, pri tem pa na obeh straneh razkriva več sivine in hladnega kamna, potihoma sugerirajoč, da so obdobja miru in blaginje zgolj majhna zaplata v zakomplicirani zgodovini človeštva ter da se vsako takšno obdobje prej ali slej konča. Dejstvo je, da se neki krasni novi red poskuša pred našimi očmi vzpostaviti prav zdaj, in da ga vodi logika namernega neuka in vase zagledane neumnosti. Na srečo imamo trenutno v rokah še vedno tiste najpomembnejše argumente za nasprotovanje rušenju civilizacijskega napredka: da so prav dognanja znanosti, spoštovanja človekovih pravic in demokracije tista, s katerimi je človeštvo sploh uspelo doseči relativno blaginjo, kakršno imamo v rokah danes. Opisanim silnicam zaenkrat ideološkega globusa na srečo še vedno ni uspelo povsem spreobrniti, a zgodovinskih lekcij o tem, kako se je to zgodilo prav na načine, kot se zdaj odvijajo pred našimi očmi, je preprosto preveč, da bi to lahko zgolj nemo opazovali. Na srečo imamo pri družbenih trenjih in spremembah – za razliko od tistih naravnih – vsaj to prednost, da je nanje (še vedno) mogoče tudi vplivati.